

АЛТЕРНАТИВНИ ФОРМИ И МЕТОДИ ЗА ИЗПИТВАНЕ И ОЦЕНЯВАНЕ НА СТУДЕНТИТЕ

Десислава Костова

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски" - София

РЕЗЮМЕ. Оценкаването във ВУЗ през последните години разшири своя обхват и оценъчен инструментариум. Разширяването на оценъчната проблематика е много важно и изследванията и иновациите в тази област са изключително полезни. В последно време предмет на оценка стават не само знанията и уменията на студентите, но и учебното съдържание, дейността на преподавателите, процесът на обучение като цяло, материалната база на ВУЗ-а, финансовият еквивалент на преподавателския труд и др.

Накратко е описан опитът да се разшири оценъчната база по дисциплината "Информационно-търсещи системи" (бакалавърска и магистърска степен) в МГУ "Св. Иван Рилски".

ALTERNATIVE FORMS AND METHODS OF STUDENT'S EXAMINATION

Dessislava Kostova

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia

ABSTRACT. In the last years estimation of examination in universities widened its range and estimation instruments. Widening the estimating topic is extremely important and the investigations and innovations in that field are very useful. Recently, the subjects of estimation are not only students' knowledge and skills but also subject matter, teachers' activity, process of education, equipment, financial equivalent of teacher's labour etc.

The paper describes briefly the experience in widening the estimation basis of the subject "Information searching systems" (bachelor and magister degree) at the University of Mining and Geology, "St. I. Rilski"

Въведение

Независимо от промените, които с времето са настъпвали в обучението, устното изпитване и оценяване е най-древната и най-масово използвана форма както в миналото, така и днес. Обучението променя както своето съдържание, така и технологията, по която се извършва т.н. дейност в учебните заведения.

Форми на оценяване

Устното оценяване като вид изпитване има редица предимства, свеждащи се до наличието на жив контакт с изпитвания, до възможността да се изучават индивидуалните особености на обучаемия, да се опознава неговото мислене и изложение, качествата на устната реч и способността му да говори публично (Андреев, М. -1996 год.). То намира основно приложение в средното образование, като има и съществени ограничения, свеждащи се до голяма загуба на време, от страна на преподавателя, ниска активност на обучаемите, стимулиране преди всичко на паметта, повишено нервно напрежение и субективистични прояви, влияещи върху особеността на оценката.

Писменото изпитване и оценяване може да бъде: изложение върху определена тема (подобно на устното, но в писмена форма); есеистична интерпретация на тема и тестове в различни варианти.

Основните предимства на писменото оценяване са (Андреев, М.-1996 год.):

- по-висока обективност на оценките;
- по-голяма точност на формулировките;
- по-голяма самостоятелност на отговорите на обучаемия;
- еднаква тема и критерий за оценяването на всички обучаеми;
- по-малка загуба на време за изпитване и оценяване;
- по-добра проверка на писмената култура на обучаемите.

Недостатъците на писменото изпитване и оценяване са:

- липса на жив контакт с обучаемия;
- писменото изложение е по-сложно от устното, т.к. трябва да се мисли не само за съдържанието на отговорите, но и за правилата на писменото изложение, а това е допълнително затруднение.
- есето, като кратко изложение на собствени мисли или възгледи по отделен въпрос или тема, е освободено от дословно възпроизвеждане на понятия или формулировки на научни истини. Тази особеност на есето го определя като подходяща форма за изпитване и оценяване само на ограничен кръг проблеми от научно съдържание (основно хуманитаристиката).
- По своето дадактикодоцимологическо предназначение тестовете могат да бъдат за (Андреев, М.-1996 год.):
- нормативно оценяване;

- критерийно оценяване;
- усвоени знания в дадена област;
- способности в дадена област;
- наличен обем от знания (входящо равнище);
- завършване на цикъл от обучението;
- довършване на фрази, дефиниции и др.;
- цялостни постижения в обучението;
- интелигентност;
- прогностични с дискусийни възможности.

Основното предимство на тестовете е отстраняването на субективния фактор, тъй като не изискват словесен израз или организация на елементите на отговора.

Изброените по-горе форми за изпитване, характерно за средното образование, намират приложение и във висшето образование. Съгласно изискванията на МОН в почти всички учебни програми като форми на оценяване е записано: писмен изпит със събеседване. Тази форма най-пълно отразява познанията на студентите, тъй като обединява предимствата на двата вида изпитване. В последните години все по-често се използва тестовата форма на изпитване, като нейната ефективност на оценяване до голяма степен зависи от умелото изготвяне на тестовете. Последните могат да бъдат: тест с алтернативен отговор (вярно-невярно); тест с множествен избор на отговора (отговорите са закрити, теост представени в готов вид); тест за довършване или допълване.

Дългогодишните ми наблюдения върху студентите при използване на различни видове тестове показват, че последните не могат да бъдат единствен индикатор на техните знания, тоест необходими са и други алтернативни форми. Такива форми по време на семестъра могат да бъдат реферати, казуси и друг вид самостоятелна работа, която да оформи мнението на преподавателя доколко студентът е овладял знанията, тоест да се реализира текущо оценяване и формира комплексна оценка в края на семестъра.

Подобна система на оценяване е въведена при преподаване на дисциплината "Информационно-търсещи системи" на бакалавърско и магистърско ниво в МГУ "св. Иван Рилски". На всеки студент се дава да разработи въпреки казус, тоест в свободен текст да отговори на 7-10 въпроса, свързани с разсъждения върху учебния материал. Въпросите и данните са различни, което отстранява вероятността да се преписва. Казусът има есеистична форма на записване, като студентите демонстрират, както знанията си по съответната дисциплина, така и уменията си на свободен изказ и езикова култура. Опитът показва, че в разработването на казуса има творчески елемент, който при изготвянето на реферат липсва. Обикновено изготвянето на реферат по дадена тема се възприема като рутинно принтиране на информация от Интернет. Всички опити студентите да бъдат накарани да извършат по-задълбочено проучване в разнородни източници на информация и в крайна сметка да изразят самостоятелно мнение или оценка, завършват с неуспех.

Препоръчана за публикуване от Катедра „Философски и социални науки“, Хуманитарен департамент

Казусът като форма на текущо оценяване съдържа елементи на анализ и синтез, кара студента да приложи това, което е прочел, учи го на гъвкавост и комбинативност.

Обикновено сме свикнали да възприемаме понятието "казус" като чисто юридическо понятие. В нашата практика той се използва в смисъл на "ситуация", създадена от преподавателя, която трябва да се реши от студента по оптимален начин. Всеки студент притежава характерна само за него обща способност за приспособяване на познанията към оригинално поставения въпрос.

Тъй като вероятността да се злоупотребява с попълването на тестовете е голяма, то проверката на текущите знания с помощта на казуси е още една възможност за тяхната обективна оценка. Тестовете могат да ни дадат информация, но винаги ще остава открит един въпрос: какъв характер ще има бъдещата ситуация, как ще бъде възприета от студента и как той би реагирал на нея, какви мотиви ще изникнат при непосредственото отразяване на тази ситуация и т.н.?

Безспорно подготовката на отделните казуси, проверката и тяхното оценяване натоварват преподавателя, отнемат му време и усилия. Идеята за механичното оценяване, при което се минимизира участието на преподавателя в процеса на оценяването заедно с многобройните източници на неговия субективизъм, все повече се лансира. Тя е перспективна, но при оценяването ни интересува не само стойността на даден отговор, а и личността на обучаемия.

Дидактическата оценка не е и не може да бъде само символен израз на количествен и качествен резултат. Преподавателят не проверява само стойности, които се поддават на измерване единствено чрез стандартни мерни единици.

Заклучение

Постиженията на духа, където оригиналността надхвърля границите на стандартните единици, не може пълноценно да се оценява по механичен начин (тестове, компютърни програми и др.). Оценката, освен образователни, винаги изпълнява и възпитателни функции. Затова информацията, която могат да ни дадат формализираните средства за проверка на знанията, още не е дидактическа диагноза. Според (Андреев, М.-1996 год.) диагнозата е оригинален и творчески синтез на всички личностни достойнства и недостатъци в процеса на усвояване и актуализиране на знанията, а според Хеглин "За сериозния учител, който изпитва, цялостното оценяване на способностите и личността на обучаемия въз основа на една творческа диагноза остава главен принцип на изпитването.

Литература

Андреев, М. 1996. Процесът на обучението, дидактика. С., СУ, 421с.